

Снежана Букал

Тајната на детето Иво

КУЛТУРНА УСТАНОВА БЛЕСОК

ЕДИЦИЈА БУШАВКО

2013

Copyright за македонското издание: © Културна установа Блесок, 2013.

Copyright of the translation: © S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

Сите права се задржани.

Ниеден дел од оваа публикација не смее да биде репродуциран на кој било начин без претходна писмена согласност на издавачот.

Наслов на оригиналот: Snežana Bukal, "Tajna dečaka Ive"

Оваа книга е објавена со поддршка на ТРАДУКИ, мрежа за книжевност во која членуваат Министерството за европски и меѓународни работи на Република Австрија, Министерството за надворешни работи на Федеративна Република Германија, Фондацијата за култура Про Хелвеција од Швајцарија, КултурКонтакт од Австрија, Гете институт, Словенечката агенција за книга и Фондацијата С. Фишер.

traduki ^T

Книгата е објавена со поддршка на
Министерството за култура на Република Македонија

CIP – Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје
821.163.41-93-31 ; 821.112.5-93-31

БУКАЛ, Снежана

Тajната на детето Иво / Снежана Букал. Превод од српски: Калина Буневска
Исаковска – Скопје : Блесок, 2013. – 128 стр. ; 20 см. (едиција Бушавко; кн. 2)

Превод на делото: Tajna dečaka Ive / Snežana Bukal

Белешка за авторката: стр. 123.

ISBN 978-9989-59-546-2

I. Bukal, Snežana види Букал, Снежана

COBISS.MK-ID 94338570

Снежана Букал

Тајната на детето Иво

Превод од српски:

Калина Буневска Исаковска

Културна установа БЛЕСОК

Скопје, 2013

Идејата за името на оваа едиција го даде Лина Исаковска, кога имаше 5 години, во август 2011 г. Името **БУШАВКО** многу пред тоа почнала да го користи ДЕТСКАТА АМБАСАДА МЕЃАШИ, и тоа име е нивна заштитена марка. Овде ѝ се заблагодаруваме на љубезноста на Детската амбасада Меѓаши, што ни дозволи да го користиме името БУШАВКО за нашата едиција.

СОДРЖИНА

Вовед	7
Глава прва: Мастрихт – Калина, дооолго патување со воз низ пет земји и со чамец преку едно море	9
Глава втора: Досадно место	22
Глава трета: Кармела и Ане	31
Глава четврта: Види, Мрзлива месечина!	42
Глава петта: Истражување	49
Глава шеста: Решени две загатки	66
Глава седма: Архивот	85
Глава осма: Грозница	103
Глава деветта: Најдена е една од дамнина изгубена работа	115
Белешка за авторката	123

ВОВЕД

Лежам на креветот со затворени очи. Ммм... колку е убаво тоа. Бидејќи креветот воопшто не е кревет, туку едно ооогромно сино море, а јас не сум јас во креветот, туку сум јас во дрвен чамец кој се лулка на тоа сино море. Лежам со затворени очи и се сеќавам на минатото лето па дури и не забележувам дека сум заспала. Затоа Иво, белата куќа со зелени кепенци и црвениот покрив, бадемовото дрво, мачорот Црни, Ане и Кармила во црните фустани, Нинка, верандата на која појадувам, штурците... ма сè – се вистински, највистински. А кога наутро ќе се разбудам, секогаш ми е жал што лее дожд и јас веднаш знам дека не сум на Калина, туку вообичаено, дома, во Мастрихт.

– Мамо како се пишува книга?

– Книга? Книгата се пишува сама.

– Сама?!

– Па да. Ноќе, додека ти спиеш. Брауните смислуваат... Потоа ти треба само да го запишеш тоа што тие го сработиле. А тие го прават главниот дел од работата... Сè што е најважно тие го смислуваат...

– Мамо, сериозно те прашувам!

– Сериозно ти кажувам.

– Тоа сега го измисли.

– Јас, измислив? Тоа го открил Стивенсон пред сто години!

– Кој е Стивенсон?

– Не знаеш кој е Стивенсон? Па тој ја напишал *Островот со богатството*. И запишал во една своја приказна дека сите негови книги се толку добри само затоа што додека тој спие Брауните, "little people" (малите луѓе), смислуваат што всушност се случува во книгата која во моментот ја пишува. И менуваат сè, сè што не е добро или што е досадно. Потоа тој наутро седнува и пишува, што е најдосадно од сè, и се чуди како е сè поинаку отколку што тој мислел дека ќе биде.

– О?! Мамо, може ли да ја земам твојата голема тетратка, а да не ме прашуваш зошто?

– Може. Еве, тоа е добра тетратка. А ова е еден добар молив. Трае тамам колку што треба за да се испише тетратката...

ГЛАВА ПРВА

МАСТРИХТ – КАЛИНА, ДОООЛГО ПАТУВАЊЕ СО ВОЗ НИЗ ПЕТ ЗЕМЈИ И СО ЧАМЕЦ ПРЕКУ ЕДНО МОРЕ

– Знаеш што? Одиме на море! Одиме кај мојата Нинка. Се сеќаваш на Нинка? Сто пати имам зборувано за Нинка!

– Дали Нинка на школската екскурзија ја избоделе пчели зашто преку терасата пробала да влезе во собата на нејзиниот дечко?

Мама се насмеа.

– Аха, таа Нинка. А дечкото беше Михајло. Сиротиот добар Михајло. Толку глупаво заврши. Глупаво...

– Завршил?

– Дора, имам спомнато барем сто пати. Михајло загина.

– Во војната?

– Ма не... Во сообраќајна несреќа. Во сред град. Едно утро кога одеше на работа. Сирот Михајло. Имам некаде слики... – мама почна да претура низ големата црна кутија во која стојат сите наши фотографии, а кога таа ќе се бутне во таа кутија, тогаш заборава на сè.

– И? Каде живеат сега? Каде одиме на летување?

– Како мислиш каде живеат? Живеат во Загреб, како и секогаш. Но секое лето се на Калина, островчето во Јадран. Михајло таму се роди. Знаеш, Нинкиниот син Иво е на иста возраст како и ти. Последен пат Нинка и јас се видовме непосредно пред породувањето. Бев кај нив во Загреб. Иво е само неколку дена постар од тебе. Каде се тие слики? Нина можеби се сеќава на Нинка, еднаш бевме таа, Нинка и јас на Калина... Кој повторно претурал по сликите?! Сè бев убаво наредила.

Пуф... Што сега да мислам за сето ова? До душа, подобро е да се оди на летување, отколку се остане цело лето во дождливиот и сив Мастрихт. Ама, зошто е секогаш со нас нешто наопаку? Прво со месеци никој не сака да мисли за летување и да планира. И тогаш одненадеж: островче во Јадранско Море! И каде е воопшто Јадранско Море? Атлас. Секако, прво треба да се отвори *Атласот*.

– Нина, ти си била на тој, како се вика...?

– Калина. Аха... Еднаш. Одамна, одамна... Се сеќавам на еден мравјалник кој беше покрај куќата. И се сеќавам како мама ме учеше букви така што ги пишуваше на белите камчиња а јас потоа сложував камчиња: м-а-м-а или Н-и-н-а. И се сеќавам на една тераса на која секоја вечер седевме и гле-

давме како сонцето „тоне во морето“. И се сеќавам на морето. Се сеќавам на нешто сино и златно и топло.

– *Good bye, дожду...* – Нина почна да пее на цел глас. Ја извади торбата од плакарот и ја фрли пред себе.

– Hello sun... блок, моливи, четкички и темпери: бела и црна, црвена, жолта, сина, ништо друго не ми треба... Аха, сандали, патики, шорцеви, дукс – Нина ги вадеше алиштата од плакарот и ги фрлаше во торбата. Тоа Нина го нарекува пакување! – Доро, животот е прекрасен. Кога тргнуваме? Јас би сакала сега, веднаш, веднаш... Мамо, кога тргнуваме? – викна Нина.

– Одам утре да видам за карти. Најрано задутре.

– Задутре?!?! Дури задутре! Па што да правам до задутре?

– Среди ја собата, на пример. Никаде не тргнуваме додека сè во куќава не е в ред. Одам да направам список...

– Мразам да ја средувам собата! – рече Нина и седна среде соба – Што им пречи мојот неред? Мојот неред е мој ред и точка. Само што никако да им го објаснам тоа. Список! Што има да се прават списоци! А и ти, Дора! Што си го пикнала носот во тој атлас! Атласи и списоци. Глупост! Животот не е

ни во атласите ни во списоците туку некаде, некаде сосема другаде...

– За да стигнеме до Јадран, треба да поминеме низ четири или можеби пет земји...

– А за ти да разбереш дека е најубаво да се патува без атлас и мапи, треба да пројдат можеби четири или пет светлосни години – рече Нина а јас воопшто не разбрав што ѝ е и зошто одеднаш е лута.

Три дена потоа, Нина, мама и јас бевме во возот, на голем пат. Ако Нина почне нешто да ви зборува за патувањето со возот, ништо не ѝ верувајте зашто целиот пат го преспа. Нина штом седне во автомобил или воз, заспива. Јас одвреме-навреме се обидував да ја разбудам.

– Нина, види крокодили! – викнав кога бевме некаде во Алпите и Нина најпосле ги отвори очите. Бевме во Австрија.

– Доро, кој ти даде петка од географија и биологија! Од каде крокодили во Алпите?! Па ги нема никаде во Европа. Тоа се црни камења кои сиркаат од реката Ин.

– Па што... И баш ги има, во зоолошка градина – реков и поцрвенев како пиперка бидејќи не бев сигурна дали уште некој во возот слушна.

– Доро – се насмеа Нина како да умее да чита мисли – во овој воз освен нас никој не зборува холандски!

Секаде околу нас имаше планини, со снег на врвовите среде лето! Многу убави за гледање. Ама возот постојано одеше или по долини или низ тунели, а планините беа секогаш некаде пред нас или над нас и тоа ме лутеше. Каква глупост! Да имаш такви прекрасни планини за гледање, а постојано да бидеш во некои како вечност долги тунели! И постојано мислиш, сега возот ќе тргне преку некоја планина и ќе дојде до врвот, ама ништо од тоа. Возот секој пат ќе влезеше во нов тунел. И одеднаш ми стана досадно постојано да поминуваме низ мрачни тунели, па малку заспав, кога веќе ништо попатметно не можеше да се прави. Тоа е стара кинеска поговорка на која ме научи тато.

– Доро, Нина, уште пет минути и ќе се појави морето – рече мама и нè засенса. Погледнав низ прозорецот – возот одеше нагоре, право кон врвот на планината!

– Зошто не ме разбуди порано? – ја прашав мама.

– Па спиеше слатко како јagne, барем пет саати...

– Пет саати!!!

Ќутејќи се свевреме низ прозорецот, ги триев очите и се просевав. Не можев да поверувам дека сум преспала цели пет часа. И тоа баш кога возот се качувал на планината! Мама стоеше покрај прозорецот и рече: „Сега...“ и во тој момент, првпат го видов Јадранското Море.

– Уааау! – реков и првпат поверував во сите мајкини приказни за морето. Претходно воопшто не ѝ верував и само ќе кажев: – Ти тоа така зборувааш само зашто е тоа твое море... – Долу, длабоко под нас, колку што окоото гледа, сè беше темносно и златно и како да се движеше.

Потоа моравме уште цели два саати да патуваме со возот. Нина пак заспа. Мама се преправаше дека чита книга. Но воопшто не читаше, бидејќи воопшто не ги вртеше страниците. Гледаше малку во книгата, малку низ прозорецот. Помислив: – Сигурно мисли на Нинка и Михајло бидејќи изгледаше многу сериозно. Па во таа тишина и јас се замислив. Мислев колку е тажно тоа кога две сестри не се виделе дванаесет години. Тажно и глупаво. Потоа малку гледав низ прозорецот. Возот проаѓаше покрај некои села. Си помислив зошто овие луѓе не си ги средат своите куќи? Фасадите на куќите им беа полни со дупки. Прво мали дупки, па сè поголеми и поголеми. А потоа пројдовме покрај една црна и целосно изгорена куќа и конечно сфатив.

Војна! Тука имало војна! Само што сè изгледаше поинаку отколку на телевизор. Ја погледнав мама. Мама гледаше низ прозорецот и плачеше. Седнав покрај неа и ја гушнав.

– Да ја разбудиме Нина? – шепнав.

– Не – рече мама, ме прегрна и така кутејќи гледавме заедно низ прозорецот.

Некои куќи беа целосно урнати, некои само оштетени, некои изгледаа пусто како во нив веќе никој да не живее. Но одминувавме и покрај убави куќи, со цвеќиња на прозорите и со деца во дворовите кои ни мавтаа. Мама се насмевна и рече: – Гледај, она момче учи да вози велосипед... – па и двете се засмеавме. Но возот јуреше понатаму, па не видов дали момчето на велосипед успеа да стигне до крајот на патеката во тревата.

Јас мислев за војната која ги раздвоила мама и Нинка и за тоа како мама никогаш не успеа да ми објасни зошто воопшто се случила таа војна. Можеби ни таа не знае. Но бидејќи војната пројде одамна и бидејќи јас воопшто не сакам да мислам на војна бидејќи никогаш ништо не смислувам, тогаш престанав да мислам на тоа. Потоа мислев за вчерашниот разговор со мама. Зборувавме главно за Иво. Онолку колку што мама чула од тетка Нинка – Иво не е баш зборлест, ниту дружељубив. Па нормално дека не е, си мислев. Кога мене би

ми умрел тато, што е пострашно од војна, јас мислам дека би молчела до крајот на животот. И би била бесна на смртта, а бидејќи никој не знае што е смрт, тогаш веројатно би била бесна на некој друг. На кого? Не знам. На целиот свет. На животот. Можеби на мама. И би била тажна, толку тажна што никој веќе не би можел да ме засмее. Сигурно не Нина, која не знае да види крокодили и сигурно не молчаливата мама. Ни тато, бидејќи ќе го нема, а тој е најсмешен од сите нас. Добриот тато. Баш ми недостасува. Штета што и тој не е сега со нас. Мама е океј, ама нема врска за, да кажеме, нуркање. И сè ѝ е смртна опасност. Што ѝ требаше да зборува за карпите кои се полни пукнатини во кои може да се падне и за змиите под камењата на островот? Само ме исплаши без потреба. Тато тоа би го кажал сосема поинаку и воопшто не би било страшно. Би рекол: – Дами, ако тргнете во истражување, патики на нозе. – А за нуркањето би рекол: – Само напред! И не заборавај да земеш маска. Сешто има да се види!

Од возот, валкани и уморни, преминавме на брод. Добро, не беше тоа баш најголемиот брод на светот. Ама беше баш вистински рибарски брод кој нè чекаше само нас. Се врцкавме речиси половина час, уморни, по пристаништето, барајќи го бродот за кој знаевме само дека се вика *Синиот мустаќ*.

Пристаништето беше полно со бродови, ама ни-еден не се викаше *Синиот мустаќ*. Наспроти пристаништето имаше некаков ресторан, *Кај веселиот морнар* во кој Нина и јас сакавме уште пред половина час да влеземе, да ги измиеме малку лицата и рацете и да испиеме „кока-кола“, ама мама кажа: – Не доаѓа предвид! – со таков тон така што веднаш се откажавме. Кога сосема изгубивме надеж дека некогаш ќе го најдеме бродот, и седнавме на камениот мол, со работите секаде околу нас, чекајќи мама да смисли што сега, од *Веселиот морнар* излезе едно дебело чиченце мустаќлија, кое изгледаше како морнар од стрип, во маица на сино-бели риги и викна: – Еј вие убавици, сигурно барба Јуре го барате! А барба Јуре ве чека и чека...

Јас и мама сомнително го погледнавме, а Нина веднаш знаеше дека е тој сопственик на *Синиот мустаќлија*. Конечно ги натрунавме работите во бротчето. Јас и мама седнавме во кабината а Нина покрај барба Јуре. Не долго откако бродот тргна, Нина сирна во кабината а мама веќе беше заспана како топ.

– Еј, Доро, дојди на клунот, може да се појават делфини – кажа Нина.

– Баш ми е гајле за делфините – кажав и продолжив да се сверам во подот на дрвената кабина.

– А што ѝ е на сестра ти? Да не ја залула малку

морето? – праша барба Јуре и почнаа да се смеат, што воопшто не беше убаво. Седев во кабината и мислев дека во секој момент ќе повратам. Прво ѝ бев лута на мама која заспа. А потоа помислив дека мама целиот пат беше будна и дека и не е чудно што ѝ се приспало. Надвор барба Јуре и Нина зборуваа како да се знаат сто години. Слушнав како Нина му објаснува дека живееме во Холандија. Барба Јуре знаеше да каже “Een bier, graag” што значи „Молам, едно пиво“ затоа што некогаш пловел на холандскиот брод *Зиман*.

– А ене ја убавата Калина – конечно го чув барба Јуре како кажува и видов како на Нина ѝ покажува со прстот во далечина. На хоризонтот се гледаше сива точкичка. А потоа стануваше сè поблиску и поблиску и веќе можеа да се видат куќите на врвот од брдото, зеленилото околу некој црвен покрив, камениот мол и една црна точкичка која мавта со нешто црвено. Иво! Помислив и веднаш ја разбудив мама.

– Мамо, стигнавме. Гледај...

Прво го здогледав шареното дрво покрај куќата. Веднаш го препознав. Бидејќи во маминиот албум постои една слика која јас многу ја сакам: тригодишната Нина под калинково дрво. И сега, тоа дрво од сликата се наоѓаше пред мене. Лево беше плажата од бел чакал. Само за нас. Наша пла-

жа. А десно масленик. А тоа горе, таму над куќата, сигурно се наоѓа бадемовото дрво за кое мама толку раскажуваше... Тогаш ја здогледав Нинка. Стоеше на камениот мол, и изгледаше исто како мама. Освен што мама никогаш не носи широки фармерки и никогаш не оди боса.

Најпрво мама и Нинка се гушкаа и бацуваа и плачеа и пак се гушкаа. Барба Јуре изнесуваше некакви кутии и ги редеше на тремот и сето време зборуваше нешто самиот со себе. Нина и јас стоевме на молот.

– А каде е Иво? – ја прашав Нина а таа само слегна со раменици. Тогаш конечно Нинка и мама забележаа дека тука покрај нив стоиме и Нина и јас. Мама рече: – Доро, Нина, ова е вашата тетка Иванка!

– Глупости – кажа Нинка. – Се сомневам дека од Иво некогаш ќе чуеш тетка Александра. Јас сум Нинка. А ти си... – кажа Нинка и ме чукна по чело – ... Дора, зарем не? А ова е Нина. Ама си пораснала!

Јас само се смешкав и воопшто не знаев што во суштина треба да се прави или да се каже кога првпат ја гледаш својата тетка.

– А каде е Иво? – прашав.

– Ивооооо! – викна Нинка премногу гласно некаде кон брдото – стигнаа стрипови и гости... – а потоа двете големи кутии, кои барба Јуре ги спуш-

ти на молот, ги стави една врз друга, ги подигна и тргна кон куќата. – Сигурно сте мртви уморни...

Мама ја зеде торбата и тргна по неа. Нина и јас стоевме сами на молот. Барба Јуре го вклучи бродскиот мотор и ни викна: – Се гледаме во среда. А што чекате вие? Лимон!? Штрафта во море. За замор нема подобар лек од море...

Нина ги собу патиките и истрча до плажата. Јас воздивнав, го зедев својот ранец и тргнав кон куќата. Чув како мама и Нинка зборуваат некаде горе во куќата. Слушнав „шлап“ – сигурно Нина скокнала во вода со се шорцеви и маица. Седнав на зелената дрвена маса и погледнав околу себе. Каде сум јас? Каде ќе бидеме наредните месец и пол? Тогаш однекаде се појави еден слаб црн мажор. Стоеше среде тремот и ме гледаше така што речиси и се исплашив. А момент подоцна чув чекори над куќата и на тремот се појави едно високо, од сонцето целосно поцрнето момче со речиси бела коса. Пријде кон масата, зеде јаболко од едната кутија и стрипови кои сиркаа од другата кутија и повторно исчезна. Како мене воопшто да ме нема! Тогаш стигна Нина, потполно мокра, и од два метри се фрли во лежалката.

– Доро, стигнавме во рајот...

– Го видов Иво – реков – Но повторно исчезна.

– Иво? Јас не видов никого.

– Иво и црниот мачор.

– Иво и црниот мачор? Па каде се сега? Доро...

– Вистински ти кажувам. Дојде, зеде стрипови од масата и го снема, некаде зад куќата.

– Па сигурно чита стрипови некаде под сенка...
Зошто не одиш да го побараш?

– Да го побарам? Не ми паѓа на памет! – реков и замолчев.